Utvidet global helse som et vendepunkt

God psykisk helse er en forutsetning for å lære, arbeide produktivt, utvikle neste generasjon og bygge gode og velfungerende samfunn. Psykisk helse bør derfor integreres i sentrale utviklingsområder som utdanning, SRHR, klima og miljø, fred og forsoning, og inngå i arbeidet for økt lokalt eierskap, lederskap og kapasitet «lokalisering».

Fremskrittene i global helse har stagnert samtidig som behovene øker. Geopolitisk uro, svekket internasjonalt samarbeid og store kutt i helsebistand truer resultater som har tatt flere tiår å bygge opp. Samtidig utfordres verden av nye trusler på helse som pandemirisiko, antimikrobiell resistens og en økende sykdomsbyrde fra ikke-smittsomme sykdommer og psykiske helseutfordringer.

Det norske nettverket for global mental helse ble etablert i 2012 som et faglig nettverk for organisasjoner, forskningsmiljøer og enkeltpersoner med interesse for global mental helse. I dag er alle bistandsorganisasjoner, i tillegg til akademiske institusjoner knyttet til nettverket og integrerer aktivt mentale helsekomponenter i sitt arbeid.

Dette forutsetter økt vekt på forebygging og tidlig innsats, særlig for barn og unge, integrerte helsetjenester og langsiktig innsats for helse og livskvalitet – også med tanke på framtidige generasjoner – i tråd med nyere FN- og WHO-forpliktelser.[1]

God psykisk helse er en forutsetning for å lære, arbeide produktivt, utvikle neste generasjon og bygge gode og velfungerende samfunn. Psykisk helse er derfor en naturlig del av de øvrige sentrale utviklingsagendaer som utdanning, SRHR, miljø, fred og forsoning; og vesentlig i arbeidet med lokalisering. Psykisk helse og psykososial støtte før, under og etter kriser og katastrofer må prioriteres i tråd med Resolusjonen (WHA77) fra Verdens Helseforsamling i 2024 som Norge støttet.[2]

Et psykisk helsesystem bør være en bærebjelke i alle land. Det må være der før kriser oppstår, ved at man bygger resiliens i befolkningen og bygger systemene slik at de kan respondere på kriser og kunne bygge opp igjen etter kriser.

Når andre land trapper ned sin innsats for global helse, har Norge en mulighet til å fortsette å ta en tydelig lederrolle.

[1] Se blant annet WHOs politiske erklæring om NCD-er og mental helse (2025): https://www.who.int/publications/m/item/political-declaration-of-the-fourth-high-level-meeting-of-the-general-assembly-on-the-prevention-and-control-of-noncommunicable-diseases-and-the-promotion-of-mental-health-and-well-being; og FNs erklæring om fremtidige generasjoner (2024): https://www.un.org/pact-for-the-future/en/annex-ii-declaration-future-generations

[2] https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA77/A77_R3-en.pdf.

Hvorfor mental helse er viktig

- Ikke-smittsomme sykdommer og psykiske helseutfordringer står for nær 75 prosent av alle dødsfall globalt. Én av åtte personer globalt lever med psykisk uhelse, hvorav 82 % bor i LMIC, der færre enn 10 % mottar behandling.
- Daglig ser vi konsekvensene av krig og konflikt, og kan bare ane de langsiktige konsekvensene av traumatiske skader på enkeltpersoner, familier og nasjoner.
- Disse utfordringene rammer særlig fattige og sårbare grupper og bidrar til økt ulikhet og svekket samfunnsutvikling.
- Forebygging og tidlig innsats er blant de mest kostnadseffektive investeringene innen global helse, men er fortsatt underprioritert.
- Norge har høy internasjonal troverdighet og sterk kompetanse innen forebygging, folkehelse og regulering av risikofaktorer som alkohol og tobakk.

Anbefalinger til Vendepunkt:

1. Gjør global helse til et prioritert innsatsområde

Nettverket støtter den bredere alliansen bak at global helse bør framheves som et strategisk virkemiddel for utvikling, sikkerhet, beredskap og internasjonalt lederskap. Vi vil fremheve at en innsats på en utvidet helse forståelse vil også bidra til bedre resultater innen andre deler av utviklingspolitikken, blant annet utdanning, arbeid, likestilling, fredsbygging og økonomisk utvikling.

Norsk utviklingspolitikk bør prioritere robuste helsesystemer, primærhelsetjenester og helsepersonell og videreføre norsk globalt helselederskap gjennom å bygge allianser og styrke WHO.

2. Løft forebygging, og ikke-smittsomme sykdommer og psykisk helse - spesielt psykisk helse

Norge bør bidra til at global helseinnsats i større grad reflekterer dagens sykdomsbyrde gjennom økte investeringer til forebygging, ikke-smittsomme sykdommer, psykisk helse og ikke minst regulering av kommersielle risikofaktorer.

Psykisk helse er ikke bare en helseinvestering, men en utviklingsinvestering. Verdens helseorganisasjon (WHO) anslår at depresjon vil være den ledende årsaken til den globale sykdomsbyrden innen 2030 (WHO, 2020). Dokumentasjonen viser at tiltak for psykisk helse er blant de mest kostnadseffektive innen global helse, særlig når de integreres i primærhelsetjenesten og rettes mot barn og unge gjennom forebyggende innsats. WHO viser til at hver krone investert kan gi opptil fem ganger avkastning gjennom

bedre helse, økt produktivitet og redusert belastning på samfunnet. God psykisk helse i befolkningen er en forutsetning for god samfunnsutvikling.

3. Øke kunnskap og forståelse av psykisk helse - også som del av øvrige utviklingsagendaene

Psykisk helse er en naturlig del av de øvrige utviklingsagendaer som utdanning, SRHR, miljø, fred og forsoning; i tillegg til å være vesentlig i arbeidet med lokalisering. Psykisk helse er et ungt bistandsfelt som krever integrering av fagkompetanse og kontekstualisering – og varhet til do-no-harm agendaen.

Hovedbudskap

Når andre land trapper ned sin innsats for global helse, bør Norge ta en tydelig lederrolle ved opptrapping av innsats på det utvidede global helse agendaen, inkludert mental helse. Psykisk helse er samtidig en forutsetning for å lykkes med flere av Vendepunkts prioriteringer, blant annet demokrati, menneskerettigheter, utdanning, arbeid og deltakelse.

Norsk nettverk for global mental helse

Norsk nettverk for global mental helse samler representanter fra sivilsamfunnet, humanitære organisasjoner, forskningsmiljøer, fagpersoner innen psykisk helse og privatpersoner. Nettverket (etablert i 2012) fungerer som en felles plattform for å samordne mål og innsats, dele kunnskap og utveksle erfaringer, og for å påvirke utviklingen innen global mental helse. Det norske nettverket var i samarbeid med det nordiske nettverket vertskap for den 3. nordiske konferansen på mental helse og psykososial støtte i juni 2026 der tema var “From Response to Resilience - Strengthening Mental Health and Psychosocial Wellbeing”.